

ECOLOGICA, Vol. 31, No 113 (2024), 17-24

<https://doi.org/10.18485/ecologica.2024.31.113.3>

Originalni naučni rad

UDC: 338.48-6:502/504

640.412

33:502.131.1

Zeleni hoteli kao deo ekoturizma i način realizacije zelene ekonomije

Green hotels as a part of ecotourism and a way of realizing green economy

Olja Munitlak Ivanović^{1}, Zrinka Zadel², Tatjana Špoljarić³*

¹Univerzitet u Novom Sadu, Prirodno-matematički fakultet, Departman za geografiju, turizam i hotelijerstvo, Novi Sad, Srbija /
University in Novi Sad, Faculty of Sciences, Department of Geography, Tourism and Hotel Management, Novi Sad, Serbia

^{2,3}Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Rijeka, Hrvatska /
University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management, Rijeka, Croatia

*Autor za prepisku / Corresponding author

Rad primljen / Received: 22.01.2024, Rad prihvaćen / Accepted: 05.03.2024.

Sažetak: Predmet istraživanja ovog rada jeste utvrditi odnos između omasovljavanja ponude zelenih hotela te zelenog turizma i realizacije zelene ekonomije. Zelena arhitektura čiji je podsistem zeleni hotel je u zamajcu, ali da bi objekat zaista dobio sertifikaciju "zelenog" potrebno je da ispuni propisane standarde. Iako je proizvod/usluga koju pruža hotel koji se bazira na zahtevima održivosti i ekoloških principa skuplji, tražnja za ovom ponudom postoji. Jednako važno je i da postoji menadžment koji upravlja radom hotela u skladu principa održivosti. Ovde će biti prikazani odabrani rezultati istraživanja vezani za gore navedene oblasti. Kako je zelena gradnja jedan od elemenata zelene ekonomije implicitno je da poslovanje i podsticanje rada zelenih hotela ima pozitivnog uticaja na rast zelene ekonomije. Ako zelenu ekonomiju shvatimo kao realizaciju održivog razvoja, onda postoji nedvosmisleno blizak odnos između tražnje za uslugama zelenih hotela i konkretne realizacije održivog razvoja.

Ključne reči: Zeleni hotel, ekoturizam, zelena ekonomija, održivi razvoj, zelena arhitektura.

Abstract: The research object of this paper is to determine the relationship between the mass supply of green hotels and green tourism and the realization of the green economy. Green architecture, of which a green hotel is a subsystem, is in full swing, but in order for the building to truly receive a "green" certification, it must meet the prescribed standards. Although the product/service of a hotel based on the requirements of sustainability and ecological principles is more expensive, the demand for this offer exists. It is equally important that there is a management that runs the operation of the hotel according to the principles of sustainability. Selected research findings related to the above areas will be presented here. Since green construction is one of the elements of the green economy, it stands to reason that the operation and promotion of green hotels will have a positive impact on the growth of the green economy. If we understand the green economy as the realization of sustainable development, then there is clearly a close relationship between the demand for green hotel services and the concrete realization of sustainable development.

Keywords: Green hotel, ecotourism, green economy, sustainable development, green architecture.

¹orcid.org/0000-0002-4323-3678, e-mail: olja.mi@dgt.uns.ac.rs

²orcid.org/0000-0003-4582-8592, e-mail: zrinka.zadel@fthm.hr

³orcid.org/0000-0002-6229-1486, e-mail: tatjanas@fthm.hr

UVOD / INTRODUCTION

Pitanja i problemi s kojima se suočavaju skoro sve delatnosti u svetskoj privredi odnose se na daleko intenzivniju ponudu od tražnje i težnju ponuđača (bilo da se radi o proizvodnji ili pružanju usluge) da svoju ponudu „ozeleni“ i na taj način se odvoji od masovne ponude, te pronađe novu tržišnu nišu. Za opstanak takve tržišne niše nije potrebno samo postojanje kupaca za takve proizvode ili usluge, nego je potrebno da potrošači imaju „sluha“ i razlikuju konvencionalnu ponudu od „zelene“ i „ecologically friendly“ ponude, odnosno ponude koja je u skladu s principima održivog razvoja (Munitlak Ivanović i dr., 2023). Ovo može da se realizuje ne samo ako postoje ekološki osvešćeni potrošači, nego ako se na strani ponude nalaze menadžeri koji vode i nadgledaju proizvodnju ili pružanje usluge, potpuno svesni značaja zelenih proizvoda i usluga.

Bitni preduslovi za realizaciju ovakvih namera jesu postojanje ekološki snažne regulative i pravnog okvira koji značajno štiti životnu sredinu uz istovremenu primenu ekoloških i drugih oblika kažnjavanja, ukoliko se pravni sistem ne poštuje (Vujić i dr. 2021). Sistem ekoloških kazni i ekoloških poreza se u krajnjoj instanci prebacuju na kupca odnosno primenjuje se princip „kupac plaća“ (Munitlak Ivanović, 2014). Pored opšteg rasta nabavnih cena reprod materijala i proizvodnih usluga, konačna prodajna cena će biti opterećena još i „zelenim naknadama“, što znači da će takva ponuda biti skuplja od ponude koja nije proizvedena na ekološki prihvatljiv način. Ono što se proizvodi u skladu s principima održivosti je skuplje od bilo čega što se proizvodi na „klasičan“ način. To znači da potrošači koji žele da podrže ekološku i održivu proizvodnju treba da plate višu konačnu cenu, bez obzira o kojoj delatnosti je reč. Sve dok države ne počnu da finansijski ili redukovanjem drugih poreza podstiču proizvođače da se pridržavaju principa održivosti, „zeleni“ proizvođači će na tržište izlaziti s višim prodajnim cenama, ali s ekološki podobnom ponudom. Ako država ne subvencionise ni potrošača, niti ga na bilo koji način ne nagrađuje što kupuje „zelenu ponudu“, samo populacija sa srednje visokim ili visokim prihodima će moći da konzumira „zelenu ponudu“. Znači da tržišna niša zasada nije velika, ali bi svim društvima cilj trebao biti rast upravo ove tržišne niše.

Sa druge strane, opštepoznata činjenica je da mali broj država poseduje većinu svetskog bogatstva, a na nivou nacionalne ekonomije ili privrede, manji procenat stanovništva poseduje veći procenat bogatstva. Poznato je Paretovo pravilo 80/20, gde kroz mnoge oblasti ukazuje da 20% uzroka ima za posledicu čak 80% posledica. Godine 1897, Vilfredo Pareto je posmatrajući sopstvenu poljoprivrednu proizvodnju došao do ovog pravila da bi kasnije kao ekonomista i sociolog proverio svoju hipotezu i u

drugim oblastima te došao do zaključka da ovaj princip može da se primenjuje gotovo u svim slučajevima. Konkretno, ispitujući raspodelu dohotka stanovništva, naučnik je otkrio da je 80% zemljišta u vlasništvu 20% stanovništva, a 80% proizvoda koje kompanije proizvode u Italiji, proizvodi ne više od 20% kompanija (Amoroso, 1938). Ne odstupajući mnogo od ove logike, na globalnom nivou ovo bi značilo da oko 20% svetskog stanovništva poseduje oko 80% svetskog proizvoda ili društvenog bogatstva. Iz navedenog proizilazi da će usluge tržišne niše za zelenim hotelima imati dovoljnu potražnju, ukoliko hoteli zaista budu poštovali principe koji se podrazumevaju kad je reč o ovoj vrsti turističke usluge.

U poslednje vreme svedoci smo izgradnje zgrada, time i hotela, s ozelenjenim krovovima, fasadama ili enterijerom. U većim gradovima prisutna je tendencija da se devastirana područja rekonstruišu izgradnjom parkova na „mostovima“ iznad krovova kuća i zgrada, postavljenjem vertikalnih bašti na pešačkim ostrvima ili preko čitavih fasada. Osim težnje da se objekat okruži i uklopi u okruženje, arhitekta uspešno „uvode“ pejzaže u zgrade i hotele. Da bi zgrade i hoteli bili „zeleni“, osim što izgledaju „zeleno“, oni treba da budu izgrađeni u potpunosti u skladu s ekološkim standardima. Pojmovi koji se najčešće povezuju s ovom vrstom zgrada su: energetska efikasnost, pasivna kuća, pametna zgrada, obnovljivi izvori energije. U projektovanje i izgradnju „zelenih“ objekata obično su uključeni sertifikovani stručnjaci. Pojedine države imaju zvanično usvojene standarde za oblast ekološke izgradnje. Kako u svetu tako se i u Republici Srbiji, ali i u susednoj Republici Hrvatskoj najčešće primenjuju LEED (Leadership in Energy and Environmental Design) standardi i sertifikati koji se odnose na građevinarstvo i arhitekturu.

U oblasti hotelijerstva, takođe postoje standardi koji se moraju ispuniti da bi se pristupilo zvaničnim asocijacijama „zelenih hotela“. Ovaj prestižni sertifikat predstavlja obavezu hotela da se njihove prostorije pridržavaju strogih kriterijuma koje je postavila Fondacija za obrazovanje o životnoj sredini. Oznaka „Green Key“ (Zeleni ključ) uverava goste da, birajući da postanu gosti ovog objekta pomažu da se promeni životna sredina. Udruženje „Zelenih hotela“ je posvećeno podsticanju, promovisanju i podršci ekološke svesti u hotelijerstvu.

Zeleni hoteli su deo privrednog sistema zelene ekonomije. Zelena ekonomija je posledica stremjenja da privrede postanu ekološki odgovornije, naprednije a time da ostvaruju pozitivan i ravnomenan napredak društva i prirodnog okruženja (Neusteuer, 2016). Pojam „Green economy“ se zvanično pojavio 1989. godine u radovima britanskih ekonomista Londonskog centra za ekološki održivu ekonomiju, kao „Blue print for green economy“ koji je predlagao me-

renje Zelene ekonomije da bi 2013. godine bio ponovo objavljen "New blue print for green economy" (Pearce et al., 2013; Barbier, Markandya, 2013). Ukratko, koncept zelene ekonomije je ambiciozan pristup koji se bavi različitim problemima aktuelne višestruke krize, posebno ekološke i finansijske. Glavno oruđe za prevazilaženje krize je brza obnova ekonomskog rasta transformacijom sadašnje „smeđe“ ekonomije u „zelenu“, koja promovise inkluzivan i održiv ekonomski rast, a zauzvrat stabilizaciju životne sredine, pristojno zapošljavanje i smanjenje siromaštva (Neusteurer, 2016).

Da bi se što lakše ostvarila zelena ekonomija u savremenom društvu ne sme se zanemariti ni sam koncept ekoturizma. Ekoturizam je „podsistem“ odnosno uži deo pojma održivog turizma. Možemo reći da je ekoturizam rastući podsistem u okviru privredne grane (ili industrije) putovanja, a istovremeno je važan alat realizacije održivog razvoja u praksi i na lokalnom nivou. Promet od više milijardi dolara na godišnjem nivou, ukazuje da ekoturizam koristi prednosti zahteva tržišta, čime pokazuje na novonastalu tržišnu nišu (Salman et al., 2020). Ono što definiše ekoturizam jeste da se poslovanje u okviru ekoturizma vodi drugačijim rezultatima od drugih privrednih grana, jer on svoje rezultate meri u održivom razvoju: edukacija turista o održivosti, kreiranje benefita za lokalno stanovništvo uz zaštitu prirodnih oblasti (Stamenković, Munitlak Ivanović, 2023).

Posmatrajući podatke o kretanju prihoda od ekoturizma, može se reći da ovaj podsistem u privrednoj grani turizma ima rastući trend, pri čemu je to važan instrument ostvarenja održivog razvoja u praksi i na lokalnom nivou (Munitlak Ivanović i dr., 2023). Promet koji prevazilazi 20 milijardi dolara na godišnjem nivou na teritoriji SAD i očekivani rast od 14,1% u periodu 2022-2030 (Analysis Ecotourism Market Report) ukazuje da postoji značajna tržišna niša za ovu vrstu ponude. Razlika između ekoturizma i drugih oblika turizma jeste i u načinu merjenja rezultata. Ekoturizam svoje rezultate određuje na osnovu udela u održivom razvoju, konkretno mereći: postignuti nivo edukacije turista o održivom razvoju, stvaranje koristi za lokalno stanovništvo uz istovremenu zaštitu prirodnih oblasti (Radosavljević i dr., 2022).

1. MATERIJALI I METODE / MATERIALS AND METHODS

Istraživanje je uglavnom usmereno na korišćenje sekundarnih izvora podataka odnosno na pregled i analizu rezultata istraživanja u ovoj oblasti, koje su do sada objavljene, kao i slučaja iz prakse (studija slučaja) različitih organizacija koje obavljaju svoju delatnost na nacionalnom i/ili međunarodnom nivou. Pored navedenog, predmet analize su bile i zelene nacionalne i globalne strategije, ekološki propisi i druga zakonska regulativa, akcioni planovi i

institucionalni programi razvoja, koji uključuju elemente održivosti. Koristeći metod analize kao dominantan metod, rasčlanjeni su i determinisani pojmovi zeleni hotel, ekoturizam i zelena ekonomija.

Primenom Globalnog indeksa zelene ekonomije izvršena je komparativna analiza razvijenosti zelene ekonomije na nivou EU članica i Republike Srbije. Metoda sinteze se koristila u izvođenju zaključaka u sučeljavanju stavova različitih autora koji se odnose na implementaciju zelene ekonomije. Pored komparativne analize i sinteze korišćene su druge metode, induktivno-deduktivne, u kojima je prisutna generalizacija i specijalizacija.

2. REZULTATI I DISKUSIJA / RESULTS AND DISCUSSION

2.1. Uloga zelenih hotela u ekoturizmu i zelenoj ekonomiji

Već je naznačeno da zeleni hoteli, da bi zaista zaslužili taj epitet, osim što izgledaju „zeleno treba da budu izgrađeni u potpunosti u skladu s ekološkim standardima. U oblasti izgradnje koristi se LEED (Leadership in Energy and Environmental Design) standard, kojim je predviđeno devet sistema ocenjivanja definisanih prema tipologiji objekata. Sistemi imaju istu strukturu, ali u okviru njih se tretiraju različita specifična pitanja relevantna za datu tipologiju. Prilikom sertifikacije ocenjuje se šest ključnih kategorija (<https://www.usgbc.org/leed>):

1. Održivost gradilišta,
2. Efikasnost u trošenju vode,
3. Pristup energiji i zagađenje atmosfere,
4. Obnovljivost materijala i resursa,
5. Kvalitet uslova boravka u objektima građevnim po LEED standardima,
6. Inovacije u projektima

LEED standard sa 6 kategorija koje ga čine šematski je prikazan na slici 1.

Slika 1 - Šematski prikaz 6 neophodnih LEED kategorija
Figure 1 - Schematic representation of the 6 necessary LEED categories

Izvor / Source: www.knaufinsulation.rs/leed-standard

Pojam „zeleni hotel“ je širi od pojma „zelena arhitektura“ (Chen, Peng, 2012). Zeleni hotel podrazumeva sve karakteristike zelene gradnje, ali i usluga koju hotel pruža treba da bude zelena. Osim izgradnje novog ili adaptacije postojećeg hotela u skladu s propisanim standardima, kompletna menadžerska struktura, kao i ostalo osoblje, moraju biti edukovani da rade i ponašaju se u skladu sa zahtevima „zelenog hotela“ (Abdou, 2020; Han et al., 2010). To znači da sve usluge koje se u hotelu pružaju moraju biti „ozelenjene“. Na primer, sredstva za održavanje i čišćenje prostorija, sredstva za pranje rublja i sredstva za ličnu higijenu moraju biti neškodljiva za okolinu i biorazgradiva. Takođe, poželjno je da se u hotelskim restoranima služi hrana od namirnica iz organskog uzgoja (Mohd, Mohd, 2015).

Količina utrošene vode i električne energije je strogo propisana u skladu s kapacitetima hotela (Chung, 2020). U tom smislu hotel može biti dizajniran kao „pametna kuća“ („smart house“), što podrazumeva upotrebu senzora za primanje spoljnih uticaja i reagovanja u skladu s informacijama prikupljenim na taj način (Balaji, 2019). Nakon što je u prostoriji postignuta određena temperatura, sistemi grejanja i hlađenja automatski reaguju. Ukoliko je insolacija visoka, zastori se automatski spuštaju ili navlače (Ilina et al., 2019). Poseban element u okviru „pametnih kuća“ je sistem za navodnjavanje i održavanje zelenila (Wang et al., 2020).

Zeleni hotel poseduje dosta uslužnih mreža koje imaju energetske namene, kao što su grejanje, klimatizacija i ventilacija, proizvodnja tople vode, rasveta i električna energija. Ekološki svesni putnici su značajan segment turističke industrije i prilično utiču na rast turističkih prihoda. Mnogi hoteli su posvećeni poboljšanju svojih ekoloških praksi kako bi zadovoljili očekivanja ovih putnika. Han s grupom autora (2009) smatra da će gosti ostati u zelenom hotelu kada su svesni zelenih praksi.

Hoteli povećavaju efikasnost i učinak delujući na okruženje, stoga odabrane korporativne strategije moraju uključiti održivi razvoj, pravne regulative i propise o ekološkim i društvenim pitanjima, upravljanje neobnovljivim resursima i povećanje svesti vlasnika o korporativnim ulaganjima (Verma, Chandra, 2018). Usvajanje zelene politike zahteva uključivanje top menadžmenta. Aktivnim zalaganjem za zajednicu može se uticati na poboljšanje dobrobiti većeg dela populacije. Ključne operativne aktivnosti, kao što su upravljanje energijom, upravljanje otpadom i očuvanje vodenih resursa, povećaće pritisak na hotelijere da prihvate zelenu politiku kako bi poboljšali učinak svojih hotela i stekli konkurentsku prednost.

Ekoturizam je dinamičan i upotrebljava nove tehnike koje se usavršavaju i prilagođavaju potrebama tržišta. Ekoturizam ne može da se realizuje bez zelenih hotela, odnosno ova vrsta hotela predstavlja promenu i dinamičnost sistema ekoturizma. U realizaciji ekoturističkih usluga učestvuju razni subjekti: preduzetnici, vladine i nevladine organizacije i lokalne zajednice. Da bi ovako kompleksan sistem funkcionisao, neophodno je da se što više aktivnosti definiše kroz zakone i propise, i da državna i/ili lokalne vlasti finansijski pomognu preduzetnike i destinacije na lokalitetu (Zlatanović i dr., 2022).

Nakon ekonomske krize 2008. godine zelena ekonomija se afirmiše kao pojam koji ima za cilj da pruži rešenja za narastajuće izazove globalne ekonomske krize i davno prihvaćenog koncepta održivog razvoja (Sengupta, 2018). Program Ujedinjenih nacija za životnu sredinu (UNEP) je s tim u vezi pokrenuo Inicijativu za zelenu ekonomiju, kako bi se kreirale odrednice i definisala politička podrška za podsticaj Zelene ekonomije i „ozelenjavanje“ svih privrednih sektora čijim delovanjem se stvaraju negativne eksternalije (Vuković i dr., 2017). Kako je turizam isto jedan od podsistema privrednog sistema neke zemlje, intenzivnije se pristupilo i naporima na realizaciji zelenog turizma kroz zelene hotele (Đorić, 2021).

Slika 2 - Šematski prikaz podsistema zelene ekonomije
Figure 2 - Schematic representation of the green economy subsystem
Izvor / Source: Ge, Zhi, 2016

2.2. Značaj i upotreba Globalnog indeksa zelene ekonomije (GGEI)

Globalni indeks zelene ekonomije (Global Green Economy Index - GGEI) je kreiran da meri učešće zelene ekonomije u 160 zemalja prateći istovremeno 18 indikatora održivosti. Merenje analizira dve oblasti:

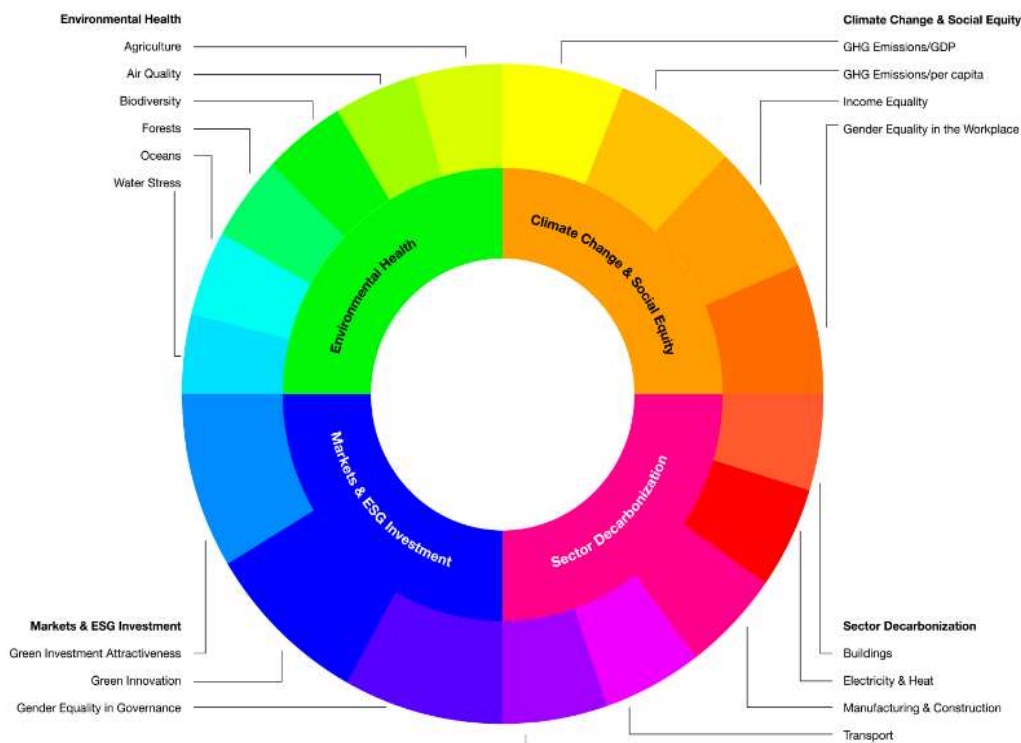
1. napredak svakog indikatora u primeni od 2005. godine do danas, i

2. razdaljinu između tekućih performansi svake zemlje i onoga što je dogovoreno da se postignu globalni ciljevi održivosti (Dual Citizen, 2023).

GGEI je definisan da prati četiri najvažnije dimenzije:

1. klimatske promene i socijalna jednakost,
2. dekarbonizacija sektora,
3. tržišta i ESG ulaganja, i
4. zdravlje životne sredine.

Elementi koji se nalaze i mere u ove četiri dimenzije prikazani su na slici 3.

Slika 3 - Šematski prikaz četiri dimenzije Globalnog indeksa zelene ekonomije (GGEI)
 Figure 3 - Schematic representation of the four dimensions of the Global Green Economy Index (GGEI)
 Izvor / Source: Dual Citizen, 2023.

GGEI je bio prvi ekonomski indeks koji je merio i „zelene“ elemente, kreiran je 2010. godine, a danas je najšire referencirani rezultat ovog tipa na međunarodnom nivou. Za donošenje odluka i rukovođenje ga koriste kreatori politike, različite međunarodne organizacije i ESG investitori (ESG se odnosi na zaštitu životne sredine, društvenu odgovornost i savesno korporativno upravljanje). Na mikro nivou, ovaj indeks koriste preduzeća da procene i razumeju odnose između učinka zelene ekonomije države u kojoj posluju i njihove sopstvene komercijalne ili organizacione agende, odnosno da vide poziciju preduzeća u odnosu na državu u kojoj obavljaju delatnost, posmatrajući determinante iz gore navedene 4 kategorije (Anwar, 2020).

Uloga Globalnog indeksa zelene ekonomije (Global Green Economy Index – GGEI) je da se koristi za određivanje performansi, informisanje o strategiji ulaganja u zaštitu životne sredine, društvenu i korporativnu odgovornost (ESG finansiranje),

komuniciranje u oblastima u kojima je potrebno poboljšanje i edukacija različitih stejkholdera. GGEI je koristan i kao osnova za kreiranje prilagođenih okvira za merenje održivosti za različite zainteresovane strane. Može se reći da je GGEI model za kreiranje okvira održivosti. Njegov „autor i vlasnik“ je Dual Citizen LLC, privatna konsultantska kuća sa sedištem u Sjedinjenim državama.

Prema podacima Dual Citizen-a za prethodnu, 2023. godinu, rangiranje zemalja EU i Republiku Srbiju na osnovu vrednosti GGEI je prikazano je u Tabeli 1.

Ekoturizam je grana koja sublimira društvene, ekonomske i ekološke faktore, a kako je u samoj definiciji održivog razvoja da se sastoji od ta tri pod sistema, kao „stolica s tri noge“, veoma je logično da je ekoturizam podsistem održivog turizma. Koji su benefiti implementacije zelene ekonomije za sva tri pod sistema su prikazani u Tabeli 2. Ekoturizam je i najbrže rastući deo turizma kao privredne grane, ali

istovremeno donosi prihode od inostranih turista, kreira mogućnosti za zapošljavanje lokalnog stanovništva, promoviše i edukuje u pravcu podizanja eko-

loške odgovornosti, čuva prirodu i podstiče samoodrživo vođenje javnog i privatnog zemljišta.

Tabela 1 - Rang zemalja članica EU i Republike Srbije u 2023. godini prema vrednosti GGEI
Table 1 - Ranking of EU member states and the Republic of Serbia in 2023 according to GGEI value

Rang	Država	GGEI (%)	Rang	Država	GGEI (%)
1	Švedska	0,799	20	Italija	0,669
4	Francuska	0,744	21	Litvanija	0,668
5	Danska	0,742	22	Hrvatska	0,667
7	Austrija	0,711	23	Estonija	0,666
9	Irska	0,703	28	Slovenija	0,639
10	Portugaija	0,701	29	Rumunija	0,623
11	Letonija	0,697	30	Grčka	0,617
12	Luksemburg	0,696	31	Kipar	0,613
13	Belgija	0,693	32	Slovačka	0,606
14	Španija	0,689	33	Bugarska	0,604
15	Finska	0,688	36	Češka	0,585
16	Holandija	0,685	43	Poljska	0,559
17	Nemačka	0,674	45	Mađarska	0,557
19	Malta	0,672	46	Srbija	0,495

Izvor / Source: Prema Scores and ranks for Green Growth Index 2023
https://greengrowthindex.gggi.org/?page_id=2547

Tabela 2 - Benefiti primene zelene ekonomije na sve grupe faktora
Table 2 - Benefits of applying the green economy to all groups of factors

Benefiti za društveni podsistem	Benefiti za ekonomski podsistem	Benefiti za ekološki podsistem
Redukovanje gepa u regionalnom razvoju Redukovanje zdravstvenih tegoba izazvanih ekološkim uzrocima Olakšan pristup ekološkim uslugama	Ubrzan ekonomski rast Rast produktivnosti Bolji položaj na tržištu i stvaranje tržišne niše Redukcija grešaka te primena naučenog („učenje iz grešaka“) u inovacijama	Očuvanje biodiverziteta i ekosistema Redukcija štetnih emisija u okruženje Redukcija upotrebe fosilnih goriva Rast efikasnosti pri upotrebi neobnovljivih resursa Usporavanje klimatskih promena

Izvor / Source: Đorić, 2021,73.

Posmatrano na svetskom nivou, ekoturizam je ostvario 181,1 milijardi US dolara u 2019. godini, 185,87 milijardi US dolara u 2021. godini i 208,63 milijardi US dolara u 2022. godini. Procene su da će u periodu 2022-2030. godine godišnja stopa rasta ekoturizma na svetskom nivou biti 15,2%, CAGR (compound annual growth rate) a da će u istom periodu stopa rasta ekoturizma u privredi Sjedinjenih Američkih Država iznositi 14,1% CAGR (Ecotourism market report). Naravno, kao posledica toga i zelena ekonomija će beležiti rast.

ZAKLJUČAK / CONCLUSION

Iz do sada navedenog jasno se izvodi zaključak da je ekoturizam značajna privredna oblast s mogućnostima snažnog daljeg razvoja uz korišćenje kapaciteta na bazi zelenih hotela. Čim neki oblik

turizma postane dostupan velikom broju konzumentata, on postaje masovan, a time neminovno nosi rizike po životnu sredinu. Intenzivan razvoj svake privredne grane pa i turizma je obično praćen porastom pritiska na životnu sredinu, time i ekoturizam ne predstavlja izuzetak, ali zeleni hoteli taj pritisak smanjuju. Zeleni hoteli poseduju uslužne objekte koji imaju energetske namene: grejanje, klimatizaciju i ventilaciju, proizvodnju tople vode, rasveta i električna energija. Količina utrošene vode i električne energije je jasno definisana u skladu s kapacitetima hotela, tako da hotel može biti dizajniran kao „pametna kuća“. „Smart house“ podrazumeva upotrebu senzora za primanje eksternih uticaja i reagovanja u skladu s informacijama prikupljenim na taj način.

Globalni indeks zelene ekonomije (Global Green Economy Index - GGEI) je kreiran da meri učešće zelene ekonomije prateći istovremeno 18 indikatora održivosti. Šematski prikaz četiri dimenzije koje čine GGEI je prikazan u radu. Ovaj indeks koriste kreatori politike, različite međunarodne organizacije i investitori koji vode računa o zaštiti životne sredine, društvenoj odgovornosti i savesnom korporativnom upravljanju. Iz Tabele 1 se vidi na je najbolje stanje životne sredine, mereno ovim indeksom u Švedskoj (0,799%), a industrijski razvijena Nemačka, čija vrednost GGEI je samo 0,674%, nalazi se tek na 17. mestu. Susedna Republika Hrvatska koja je relativno nov član EU se nalazi tek nešto niže ispod Nemačke, na 22. mestu s vrednošću GGEI 0,667% dok se Republika Srbija nalazi daleko ispod njih na 46. mestu, s prilično niskim GGEI koji iznosi 0,495%.

Hoteli mogu postati članovi Asocijacije zelenih hotela (Green Hotels Association). Sertifikat pretpostavlja da se sve prostorije hotela pridržavaju jasnih kriterijuma u skladu s očekivanjima Fondacije za obrazovanje o životnoj sredini. Ova Asocijacija na taj način podstiče, promovise i podiže ekološku svest u hotelijerstvu.

U zelenim hotelima mora postojati top menadžment koji se suštinski zalaže da hotel posluje pridržavajući se strogih standarda, od nabavke i upotrebe biorazgradivih sredstava za čišćenje pa sve do pripremanja jela od organski uzgojenih namirnica. Na taj način oznaku zelenog hotela dobija ono što je zapravo „zeleno“ ili „eko“ a nije reč o sredstvima marketinga. Ako se sprovodi uz pažljivo planiranje i ako je deo široke strategije očuvanja sredine, ekoturizam može biti odgovor i jedno od instrumenaa održivog razvoja. Ekoturizam je efikasan ukoliko se organizuje samoodrživo u konkretnoj lokalnoj zajednici, jer se tako podstiču solidarni i društveni aspekti održivog razvoja.

Zahvalnica / Acknowledgments

Istraživanja je finansiralo Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije (Ev. br. 451-03-68/2022-14/200125)

The authors acknowledge financial support of the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia (Grant No. 451-03-68/2022-14/200125).

LITERATURA / REFERENCES

- [1] Abdou, A. H., Hassan, T. H., & El Dief, M. M. (2020). A description of green hotel practices and their role in achieving sustainable development. *Sustainability*, 12(22), 9624.
- [2] Amoroso, L. (1938). Vilfredo Pareto. *Econometrica: Journal of the Econometric Society*, 1-21
- [3] Analysis Ecotourism Market Report (<https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/ecotourism-market-report>)
- [4] Anwar, N., Mahmood, N. H. N., Yusliza, M. Y., Ramayah, T., Faezah, J. N., & Khalid, W. (2020). Green Human Resource Management for organisational citizenship behaviour towards the environment and environmental performance on a university campus. *Journal of cleaner production*, 256, 120401.
- [5] Balaji, M. S., Jiang, Y., & Jha, S. (2019). Green hotel adoption: a personal choice or social pressure?. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 31(8), 3287-3305.
- [6] Barbier, E. B., & Markandya, A. (2013). *A new blueprint for a green economy*. Routledge.
- [7] Chen, A., & Peng, N. (2012). Green hotel knowledge and tourists' staying behavior. *Annals of Tourism Research*, 39(4), 2211-2219.
- [8] Chung, K. C. (2020). Green marketing orientation: Achieving sustainable development in green hotel management. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 29(6), 722-738.
- [9] Dual Citizen, (2023). Dostupno na <https://dualcitizeninc.com/global-green-economy-index/> pristupljeno 29.01.2024.
- [10] DUAL CITIZEN LLC, (2014). *The Global Green Economy Index GGEI 2014 - Measuring National Performance in the Green Economy*. DUAL CITIZEN LLC: New York, NY, USA.
- [11] Đorić, Ž. (2021). Zelena ekonomija i održivi razvoj u zemljama zapadnog Balkana. *Ekonomске Ideje i Praksa*, 41, 67-91.
- [12] Ge, Y., & Zhi, Q. (2016). Literature review: The green economy, clean energy policy and employment. *Energy Procedia*, 88, 257-264.
- [13] Han, H., Hsu, L. & Lee, J. (2009). Empirical investigation of the roles of attitudes toward green behaviors, overall image, gender, and age in hotel customers' eco-friendly decision-making process. *International Journal of Hospitality Management* 28(4), 519-528.
- [14] Han, H., Hsu, L. T. J., & Sheu, C. (2010). Application of the theory of planned behavior to green hotel choice: Testing the effect of environmental friendly activities. *Tourism management*, 31(3), 325-334.
- [15] Ilina, E. L., Miloradov, K. A., & Kovaltchuk, A. P. (2019). Green hotel: concepts and implementation. *Journal of Environmental Management and Tourism*, 10(2), 300-306.
- [16] LEED, <https://www.usgbc.org/leed>

- [17] Mohd Suki, N., & Mohd Suki, N. (2015). Consumers' environmental behaviour towards staying at a green hotel: Moderation of green hotel knowledge. *Management of Environmental Quality: An International Journal*, 26(1), 103-117.
- [18] Munitlak Ivanović, O. (2014). Novi metodološki pristup i analiza kvantifikacije fiskalnih prihoda po osnovu naplate ekoloških poreza, *Ekonomski pogledi*, 16(1), 1-14.
- [19] Munitlak Ivanović, O., Nadić, Vujić, M. (2023). Ekoturizam i održivi trizam: način rasta zelene ekonomije, *Ecologica*, 110(30), 189-194.
- [20] Neusteurer, D. (2016). Zelena ekonomija i njena uloga u neoliberalnom kapitalizmu. *Socijalna ekologija*, 25 (3), 311-324.
- [21] Pearce, D., Barbier, E., & Markandya, A. (2013). *Sustainable development: economics and environment in the Third World*. Routledge.
- [22] Radosavljević, D., Stojković, M., Josipović, S., Slavković, A., Đolić, M., Popović, A. (2022). Holistički pristup u uspostavljanju modela održive privrede: nacionalna i evropska perspektiva. *Ecologica*, 29(107), 449-454.
- [23] Salman, A., Jaafar, M., & Mohamad, D. (2020). A comprehensive review of the role of Ecotourism in sustainable tourism development. *e-Review of Tourism Research*, 18(2), 215-233.
- [24] Scores and ranks for Green Growth Index 2023, https://greengrowthindex.gggi.org/?page_id=2547 pristupljeno 31.01.2024.
- [25] Sengupta, I. (2018). Green Economy: A Transformed Dimension. *Adhyayan: A Journal of Management Sciences*, 8(02), 19-26.
- [26] Stamenković, I., Munitlak Ivanović, O. (2023). *Stejkholderski pristup strateškom upravljanju u turizmu*. Prirodno-matematički fakultet, Univerzitet u Novom Sadu (<http://www.dgt.uns.ac.rs/monografije/>; http://www.dgt.uns.ac.rs/sr_cyr/monografije-cir/)
- [27] UNWTO, <https://www.unwto.org/>
- [28] Verma, V. K., Chandra, B. (2018). An application of theory of planned behavior to predict young Indian consumers' green hotel visit intention. *Journal of cleaner production*, 172, 1152-1162.
- [29] Vujić, M. Munitlak Ivanović, O., Nadić, D. (2021). The role and significance of decentralization of environmental policy in the Republic of Serbia, *Ecologica*, 28(102), 236-242, DOI:10.18485/ecologica.2021.28.102.14
- [30] Vuković, S., Ćorić, G. & Lisjak, D. (2017). *Zelena ekonomija i zeleno preduzetništvo*, Smart kolektiv.
- [31] Wang, L., Wong, P. P., & Narayanan, E. A. (2020). The demographic impact of consumer green purchase intention toward green hotel selection in China. *Tourism and Hospitality Research*, 20(2), 210-222.
- [32] www.grandviewresearch.com/industry-analysis/ecotourism-market-report
- [33] www.knaufinsulation.rs/leed-standard
- [34] Zdravković, S., & Peković, J. (2020). The analysis of factors influencing tourists' choice of green hotels. *Менаџмент у хотелијерству и туризму*, 8(1), 69-78.
- [35] Zlatanović, D., Domanović, V., Slavković, M. (2022). Uticaj ekoloških aspekata korporativne društvene odgovornosti na organizacione performance. *Ecologica*, 29(108), 469-475.